

Indledning

KOMMU- NISME OG ANTI-KOM- MUNISME UNDER DEN KOLDE KRIG

Midt under Socialdemokratiets 25. kongres i 1949 blev *Sådan er kommunisterne* af Bjørn Svensson delt ud som gave fra Forlaget Fremad til kongresdeltagerne. Ifølge forlagets indlæg kom bogen direkte fra trykken, og den skulle opfattes som "... et nyttigt våben mod "folkedemokratiet"s mere eller mindre tilslørede manøvrer og taktik. Den vil styrke den politiske ligestilling, og den vil støtte den aktive i kampen mod kommunismen. [...] Læs den og anbefal den til andre. Den har en *meget* stor mission i dagens Danmark".¹ Den kolde krig var i gang, Atlantpagten var netop trådt i kraft, og kampen gjaldt liv eller død.

Den ideologiske kamp mellem kommunisterne og deres modstandere begyndte som bekendt ikke med den kolde krig. Selvom ordet antikommunisme første gang blev taget i brug i forbindelse med kampagnen *The Red Scare* i 1920'ernes USA,² har der fra kommunismens spæde start i 1840'erne, over Oktoberrevolutionen i Rusland i 1917 og dannelsen af Kommunistisk Internationale (Komintern) i 1919, eksisteret modstand mod kommunismen. Efter 2. Verdenskrig blev modsætningerne imidlertid forstærket af de internationale spændinger mellem de to nye supermagter, Sovjetunionen og USA, og i løbet af sidste halvdel af 1940-erne blev det meste af verden polariseret i to blokke. Konflikten kom i de næste 50 år til at påvirke mere eller mindre alle lag i såvel de østlige som de vestlige samfund. Snart blev også den tredje verden inddraget i konflikten. Det enkelte menneskes forståelsesramme blev med andre ord præget af den kolde krig.

I kampens hede, og af frygt for hjælpe fjenden, forsvandt derfor også nogle nuancer. Det har blandt andet sat sig spor i den historiske debat. Helt frem til Murens fald i 1989 og Sovjetunionens sammenbrud i 1991 har det været vanskeligt at behandle politisk historie under den kolde krig, uden at blive beskyldt for at gå enten den eller anden supermagts ærinde (ofte var det dog også tilfældet, at historikere og samfundsdebattører gjorde det). Men også i dag – halvandet årti efter den kol-

de krigs afslutning – går bølgerne højt, når de sidste 60 års politiske historie bliver fremstillet. Det er der ikke noget mærkeligt i. Det drejer sig om mennesker, der for manges vedkommende stadig lever, og diskussionerne gælder deres historie, politiske værdier og overbevisninger. Det er der hjerteblod i. Formentlig vil det dog gå med koldkrigsinteressen, som det er gået med interessen for besættelsen og den 2. Verdenskrig: Jo mere perioden kommer på afstand, jo mindre sprængfarligt vil det være at beskæftige sig med den.

Alligevel har meget ændret sig efter Murens fald. Europa er blevet ét, og de tidligere fjender befinder sig for fleres vedkommende i dag i samme alliance. Samtidig er der opstået nye fjendebilleder. Hvad angår vores viden om fortiden, har det været afgørende for den øgede viden, at arkiver der tidligere var hermetisk lukkede i dag begynder at blive åbnet. Det gælder blandt andet "tabernes" arkiver. Særlig bevågenhed har der eksempelvis været omkring adgangen til østtyske og sovjetiske institutioners arkiver (for Danmarks vedkommende ligger også DKP's arkiv åben for historiske undersøgelser). Samtidig begynder også flere vestlige arkiver, der tidligere var klausulerede – fx NATO's arkiver – at blive åbnet.

Med det foreliggende nummer af Arbejderhistorie er det ambitionen at bidrage til diskussionen om kommunisme og antikommunisme, både for at vi kan få mere viden om fortiden, men også for at vi kan blive klogere på historien. Imidlertid er der ikke tale om nogen nem opgave. For som det gælder for alle andre historiske fænomener, så gælder det også for begreberne "kommunismen" og "antikommunismen", at de havde mange ansigter. Det var sammensatte størrelser, der varierede over tid og sted. Samtidig med at de nationale kommunistpartier var kendetegnede ved deres tro på kommunismens moderland, Sovjetunionen (jf. Mikkel Thrane Lassen: *Kommunis-*

mens religiøse kerne), var de også præget af forskellige politiske strømninger, der havde baggrund i nationale (jf. Jesper Jørgensen: *Mellem nationalt ansvar og internationale forpligtigelser*. DKP 1958-1976), kulturelle og personlige forskelligheder (jf. Knud Holt Nielsen: "Giv mig de bedste i blandt jer...". Hvem var DKU'erne? Resultater af en spørgeskemaundersøgelse (I)).

På samme måde havde antikommunismen mange former. I Danmark fandtes ikke blot en stærk socialdemokratisk (jf. Rasmus Mariager og Klaus Petersen: *Socialdemokratiet og forholdet til DKP under den første kolde krig*) og borgerlig/konservativ antikommunisme (Christen Bonde: *Den pragmatiske hardliner. Ole Bjørn Kraft og den store verden 1945-1955*). "Det nye venstre" var et helt nyt politisk miljø, der nok ønskede socialisme, men som ideologisk og politisk adskilte sig meget fra de gamle sovjetkommunister (jf. Thomas Ekmann Jørgensen: *Hinsides kommunismen – Det nye venstre og dets udløbere*). Endelig var befolkningerne genstand for kulturel påvirkning fra såvel Øst som Vest, og netop det tema er først begyndt at blive udforsket (jf. Marianne Rostgaard: *Opinionsdiplomati og amerikanisering – den kulturelle side af den kolde krig*).

God fornøjelse!

*Bent Gravesen
Jesper Jørgensen
Anne Trine Larsen
Rasmus Mariager*

Noter

1. Bjørn Svensson: *Sådan er kommunisterne*. Fremad, 1949.
2. Morten Thing: *Anti*. Begreberne antikommunisme – antisemitisme og deres historie. Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek nr. 41, 2003: s. 13f.